

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ НА
МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Студентки 2 курсу, 9 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Бойко
Людмили
Володимирівни

Науковий керівник
д-р. екон. наук,
доцент

(підпис керівника)

Новікова
Наталія
Леонідівна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук

(підпис гаранта)

Дьяченко
Ольга
Володимирівна

Київ 2021

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: магістр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри

«25» грудня 2020 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентові

Бойко Людмилі Володимирівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту): «Механізм застосування електронного врядування на місцевому рівні»

Затверджена наказом ректора від «28» грудня 2020 р. № 3939

2. Строк здачі студентом закінченої роботи (проекту): 22.10.2021

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту): теоретичне узагальнення наукових поглядів щодо концептуальних основ та новітніх підходів до механізмів застосування е-врядування на місцевому рівні та розроблення рекомендацій щодо їх вдосконалення в Україні в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Об'єкт дослідження: процес застосування електронного врядування на місцевому рівні.

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні основи застосування електронного врядування на місцевому рівні.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП.....

1.1. Сутність та організаційно-правові засади розвитку електронного врядування в Україні

1.2. Особливості впровадження електронного врядування на місцевому рівні

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....

2.1. Аналіз кращих практик електронного врядування об'єднаних територіальних громад України.....

2.2. Світовий досвід ефективного впровадження інструментів електронного врядування на місцевому рівні.....

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	до 01.11.2020	01.11.2020
2	Затвердження плану та завдання випускної кваліфікаційної роботи	до 25.12.2020	25.12.2020
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	до 16.04.2021	16.04.2021
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	до 21.06.2021	21.06.2021
5	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису третього розділу випускної кваліфікаційної роботи	до 06.09.2021	06.09.2021
6	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи на кафедру	до 22.10.2021	22.10.2021
7	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	25.10-05.11.2021	25.10-05.11.2021
8	Зовнішнє рецензування ВКР	08.11-12.11.2021	08.11-12.11.2021

9	Подача роботи завідувачу кафедри	15.11-19.11.2021	15.11-19.11.2021
10	Захист випускної кваліфікаційної роботи	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «25» грудня 2020 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Новікова Н.Л.

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Керівник проектної групи (гарант освітньої програми) Дьяченко О.В.

9. Завдання прийняв до виконання студентка

Бойко Л.В.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

Випускна кваліфікаційна робота Бойко Людмили Володимирівни на тему: «Механізм застосування електронного врядування на місцевому рівні» відповідає темі та носить актуальний характер. Автором опрацьовано значний масив вітчизняних та зарубіжних інформаційних джерел, що дало змогу розкрити сутність заявленої теми.

У першому розділі автором досліджено теоретико-методичні підходи до розвитку електронного врядування, визначено сутність та організаційно-правові засади розвитку електронного врядування та особливості впровадження на місцевому рівні.

Другий розділ ВКР присвячено аналізу сучасних підходів до застосування електронного врядування на місцевому рівні.

У третьому розділі запропоновано напрями удосконалення механізму застосування електронного урядування на місцевому рівні.

Зміст та структура роботи розкривають тему, робота виконана відповідно до вимог та рекомендована до захисту з позитивною оцінкою, а її автор Бойко Людмила Володимирівна заслуговує на присвоєння ступеня магістр зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Дьяченко Ольга Володимирівна

(підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект):

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Бойко Л.В.

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії

Керівник проектної групи (гарант освітньої програми): Дьяченко О.В.

(підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Н.Л.

(підпис)

«19» листопада 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1.1. Сутність та організаційно-правові засади розвитку електронного врядування в Україні	5
1.2. Особливості впровадження електронного врядування на місцевому рівні ..	11
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	15
2.1. Аналіз кращих практик електронного врядування об'єднаних територіальних громад України.....	15
2.2. Світовий досвід ефективного впровадження інструментів електронного врядування на місцевому рівні.....	24
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	31
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Актуальність теми: В умовах розбудови інформаційного суспільства, розвиток електронного врядування є основою інноваційного розвитку державного управління та місцевого самоврядування.

Електронне врядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян

Дослідження механізму застосування е-врядування на місцевому рівні є необхідним, адже розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та поява цифрових трендів зумовлює використання нових підходів до процесів управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі застосування е-врядування на місцевому рівні значну увагу приділяли вітчизняні вчені, зокрема: В.І. Дмитренко, С.А. Чукут, Г.Г. Почепцов, І.П. Лопушинський, К.О. Линьов та зарубіжні вчені: К. Раман, А.Улаг, Д.Кім, Д. Коргонен, Л.Катала, Д. Роуз.

Об'єктом дослідження виступає процес застосування електронного врядування на місцевому рівні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи застосування електронного врядування на місцевому рівні.

Метою роботи є теоретичне узагальнення наукових поглядів щодо концептуальних основ та новітніх підходів до механізмів застосування е-врядування на місцевому рівні та розроблення рекомендацій щодо їх вдосконалення в Україні в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Обрана мета обумовила виконання наступних завдань:

- дослідити сутність та організаційно-правові засади розвитку електронного врядування в Україні;
- визначити особливості впровадження електронного врядування на місцевому рівні;

- проаналізувати кращі практики електронного врядування об'єднаних територіальних громад України;
- дослідити світовий досвід ефективного впровадження інструментів електронного врядування на місцевому рівні;
- проаналізувати основні принципи реалізації концепції «good governance» в Україні;
- визначити шляхи вдосконалення механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні.

З метою реалізації поставлених завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: наукової абстракції – для розкриття змісту понять «електронне врядування» та «smart city»; логічний метод – для визначення основних напрямів розвитку електронного врядування; аналізу та синтезу для дослідження особливостей та сучасних підходів до застосування електронного врядування на місцевому рівні; метод узагальнення – для визначення шляхів вдосконалення механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні.

Інформаційною базою дослідження стали: Закони України, постанови та розпорядження КМУ що регулюють сферу електронного врядування, матеріали Міністерства та Комітету цифрової трансформації України, періодичні видання, праці вітчизняних і зарубіжних науковців з проблеми дослідження, а також інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 50 сторінок, з них основного тексту 40 сторінок, в т.ч. 9 рисунків. та 1 таблиця. Список використаних джерел містить 51 найменування, викладених на 5 сторінках, робота містить 2 додатки на 3 сторінках.

Основні положення випускної кваліфікаційної роботи відображено у статті Бойко Л. В. Розвиток електронного врядування в Україні/ Л.В. Бойко // Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій. – 2021. – С.39-45.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність та організаційно-правові засади розвитку електронного врядування в Україні

На сьогоднішній день, коли в усьому світі нестримно розвиваються новітні технології, поширюються бездротові мережі, а організація суспільної діяльності обмежується виключно креативністю і уявою, поява електронного врядування є цілком логічним та виправданим явищем.

Традиційно для ефективного процесу управління органам публічної влади необхідно продумати стратегію управління, враховуючи усі можливості та загрози, важливо також виконувати основні функції та завдання, покладені на той чи інший орган влади, а результатом цієї діяльності має стати своєчасне прийняття управлінських рішень на благо суспільства та держави.

Очевидно, що для забезпечення цих процесів потрібно використати багато ресурсів: людських, фінансових, матеріальних та часових. Впровадження електронного врядування є тим ідеальним варіантом організації влади, який за допомогою використання локальних комп'ютерних мереж та глобальної комп'ютерної мережі Інтернет дозволяє зекономити час та бюджетні кошти на адміністрування і, в той же час, підвищити прозорість, відкритість та ефективність діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Електронне урядування полягає у створенні цілісного комплексу державних послуг, які надаються всім категоріям населення, використовуючи новітні можливості інформаційно-комунікаційних технологій.

Поняття «електронне урядування» визначено у Концепції розвитку електронного урядування в Україні як «форма організації державного управління, яка дозволяє підвищити прозорість, ефективність та відкритість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування за допомогою використання

інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [1].

Г. Почепцов вважає, що електронне врядування слід трактувати, як перехід від традиційного процесу державного управління до новітньої системи, яка б відповідала сучасним умовам суспільного розвитку і надавала якісні адміністративні послуги[2].

Китайські дослідники А. Улаг та Ч. Пінглу визначають електронне врядування як уніфікацію усіх доступних інформаційно-комунікаційних технологій задля зміцнення потенціалу державного управління та задоволення потреб громадськості. На думку вчених, основними перевагами впровадження інструментів електронного врядування є мінімізація корупційних ризиків, зручність взаємодії органів влади та громадян та економічне зростання.

Використання ефективної системи електронного врядування – це найкращий спосіб для поширення публічної інформації про основні економічні та соціальні результати діяльності влади, надання послуг населенню та залучення громадян до процесів державотворення[3].

UNESCO визначає електронне врядування як використання ІКТ публічним сектором з метою поліпшення обміну інформацією і поставки послуг урядом, надихання громадян брати участь у прийнятті рішень, а також зробити роботу уряду прозорою, ефективною і підзвітною. На їхню думку, е-врядування передбачає нові стилі лідерства, нові шляхи визначення політики та інвестування, нові підходи до здобуття освіти та аналізу громадської думки і нові шляхи організації отримання та постачання інформації і послуг[4].

Ми згодні з цією думкою, адже нині електронне врядування перестало існувати лише як вдале рішення в умовах глобальної трансформації, тепер – це цілісний механізм для ефективного управління державою, який функціонує не лише на основі законодавчого закріплення та наявності необхідних технічних можливостей у органів влади, але й на новизні підходів до отримання і обробки великих обсягів інформації, до процесу публічної комунікації та організації роботи загалом.

Електронне врядування базується на взаємодії органів влади з фізичними та юридичними особами, які по-максимуму використовують усі можливості сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в адміністративних процесах.

В умовах розвитку електронного врядування громадянам не потрібно звертатись на пряму до органів державної влади та органів місцевого самоврядування для того, щоб отримати певну інформацію, чи ряд адміністративних послуг, вже зараз це можна зробити за допомогою мережі Інтернет та інформаційно-комунікаційних систем. Наприклад, сьогодні кожен може автоматично зареєструвати чи закрити ФОП, отримати ліцензію, дозвіл чи довідку про доходи та зареєструвати місце проживання дитини.

Для електронної взаємодії громадян необхідно, щоб органи влади забезпечували функціонування механізмів, що уможливлюють спілкування громадян і представників влади у віртуальному просторі в режимі реального часу щодо обговорення запропонованих і прийнятих рішень, з'ясування тих чи інших питань. Прикладами електронної взаємодії громадян і органів влади є електронна реєстрація правових актів, отримання документів за електронними запитами, подання електронних податкових декларацій.

Перехід до електронного врядування передбачає трансформацію усіх форм діяльності органів влади, зміну їх структури, завдань і функцій. Успішна реалізація цього переходу залежить від правильності вибору стратегії, координації діяльності та ефективної взаємодії усіх суб'єктів цього процесу.

Електронне врядування є однією зі складових частин процесу цифровізації, яка стала ключовим пріоритетом державної політики, саме тому у вересні 2019 року Кабінет Міністрів України прийняв рішення щодо створення Міністерства цифрової трансформації, що є центральним засвідчувальним органом у сфері електронних довірчих послуг. Розвиток широкосмугового доступу до Інтернету, телекомунікаційних мереж та ІТ-індустрії відтепер також належить до компетенції Мінцифри[5].

У вересні 2019 року у Мінцифрі презентували проект «Держава в смартфоні» – новий мобільний застосунок та портал «Дія», які уже доступні онлайн.

Міністерство ставить перед собою амбітну ціль до 2024 року об'єднати усі державні послуги єдиному електронному вікні, що дасть змогу пришвидшити будь-яку взаємодію між громадянами та державою.

«Держава в смартфоні» – це саме те цифрове рішення, яке потрібне суспільству, особливо зараз, в умовах боротьби із пандемією COVID-19, коли органам влади іноді доводиться підтримувати зв'язок з громадянами в режимі онлайн, а дистанційна робота стає звичними реаліями сьогодення. Проте, на жаль, не всі представники влади, особливо на місцевому рівні, вважають за потрібне впроваджувати інноваційні технології в свою повсякденну діяльність, що може знизити їхній рівень конкурентоздатності у недалекому майбутньому.

Для визначення векторів цифровізації Україна прийняла ряд концепцій, які описують основні цілі і плани держави на шляху до розбудови електронного урядування.

У 2016 році КМУ було прийнято Концепцію розвитку системи електронних послуг в Україні, основною метою якої є визначення строків, механізму і напрямів формування ефективної системи електронних послуг в Україні, для задоволення інтересів фізичних та юридичних осіб через підтримку і розвиток прозорих, безпечних, доступних, некорупційних, зручних та швидких електронних послуг. Концепція спрямована на формування єдиної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури для забезпечення надання електронних послуг, оптимізацію порядку їх надання, визначення та планування конкретних стадій розвитку системи електронних послуг, а також підвищення рівня готовності до використання електронних послуг фізичними та юридичними особами[6].

Концепція розвитку електронного урядування в Україні від 20 вересня 2017 року визначає основні строки, механізми та напрями формування ефективної системи електронного урядування в Україні, з метою задоволення потреб та інтересів фізичних і юридичних осіб, покращення управління на місцевому, регіональному та державному рівні, а також створення стимулів для підвищення конкурентоспроможності територій та соціально-економічного розвитку держави[7].

З цією метою держава забезпечує виконання комплексних заходів за такими напрямками(Рис.1):

Рис.1.1. Напрямки розвитку електронного врядування

Джерело: сформовано за [8]

У рамках Концепції розвитку електронного врядування в Україні пропонується перехід до трансформаційного шляху розвитку, що полягає у посиленні функціональних можливостей електронного врядування. Це дозволить значно знизити витрати органів влади, направлені на реалізацію владних повноважень шляхом активного використання сучасних підходів, методів та технологій, враховуючи Інтернет речей, хмарну інфраструктуру, Mobile ID, Blockchain, sharing economy, просування методики опрацювання Big Data, нормативно-правового врегулювання застосування перспективних форм організації виконання завдань і реалізації проектів розвитку електронного урядування, зокрема публічно-приватного партнерства.

Основними завданням із забезпечення розвитку електронного урядування у сфері реформування місцевого самоврядування, регіонального розвитку і

територіальної організації влади згідно Концепції розвитку електронного урядування в Україні є посилення спроможності місцевих громад щодо виконання нових повноважень шляхом запровадження примірних інформаційно-аналітичних систем[7].

Важливим документом, що визначає правові засади розвитку електронного урядування в Україні є Розпорядження КМУ від 08 листопада 2017 року «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації». Метою цієї концепції є формування політичних, ідеологічних, організаційних та технічних умов розвитку електронної демократії в Україні, що характеризується зростанням рівня довіри до суб'єктів владних повноважень та широким залученням громадян до співпраці та комунікації з органами державної влади, участі у виробленні політики та розвитку самоврядування і самоорганізації[9].

Електронна демократія – це форма суспільних відносин, в умовах якої громадяни та організації залучаються до процесів державного управління, державотворення, місцевого самоврядування, застосовуючи інформаційно-комунікаційні технології в реалізації демократичних процесів, що дозволяє посилити ініціативність та участь громадян у публічному житті на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

У наш час, коли у суспільстві панує тренд на оптимізацію та спрощення усіх процесів життєдіяльності, а Інтернет речей, який являє собою сукупність усіх пристроїв, які підключені до мережі Інтернет і є основним засобом для комунікації, отримання інформації та проведення транзакцій, розвиток е-демократії є вкрай важливим.

До інших нормативно-правових документів, які визначають правові засади розвитку електронного урядування в Україні належать Конституція України, закони України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. Нормативно-правові документи щодо розвитку електронного урядування в Україні узагальнені у таблиці (Додаток А).

Таким чином, електронне врядування – це нова концепція діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка базується на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій з метою розширення можливостей взаємодії з громадянами, представниками бізнесу, некомерційними та міжнародними організаціями.

1.2. Особливості впровадження електронного врядування на місцевому рівні

Сучасні тенденції розвитку публічного управління та адміністрування в умовах розбудови інформаційного суспільства передбачають активне впровадження інструментів електронного врядування на всіх рівнях управління.

Основними перевагами, які забезпечує механізм електронного врядування на місцевому рівні є електронне забезпечення та підтримка громадян, доступ до мережі Інтернет, якісна і своєчасна комунікація з представниками публічної влади та усунення зайвих бюрократичних процедур.

Наприкінці липня 2021 року у Мінцифри оголосили про запуск платформи «Дія.Цифрова громада», де розміщено актуальну інформацію для лідерів, що розбудовують цифрову трансформацію на місцях. Платформа містить шаблонні проекти, алгоритми, нормативно-правові документи та рекомендації щодо впровадження таких цифрових інструментів як електронні петиції, сервіс для консультацій з громадськістю, платформа «СВОЇ» для взаємодії громадян з ОМС, програмний комплекс для зручного надання адміністративних послуг соціального захисту «Соціальна громада» та інші[10].

Такий системний підхід до цифровізації регіонів сприяє активізації цифрового розвитку громад, які на одному порталі можуть знайти усю необхідну інформацію та згодом матимуть змогу ознайомитись з результатами успішних цифрових проєктів громад.

Крім цього, щоб пришвидшити цифрову трансформацію регіонів, Мінцифри налагоджує взаємодію між державними реєстрами, оцифровує дані, що дає змогу

запроваджувати більше онлайн послуг. Також у 2021 році Міністерство презентувало національну програму «Інтернет-субвенція», яка дозволить підключити до мережі Інтернет навіть найбільш віддалені села[11].

На платформі «Дія.Цифрова громада» доступні методичні рекомендації для підключення цифрових інструментів, які у своїй діяльності можуть використовувати заступники з цифрових трансформацій – CDTO (Chief Digital Transformation Officer). Основними завданнями керівників з цифровізації та їхніх команд, які поступово з'являються у містах та громадах України, є впровадження доступних електронних сервісів.

Створення посад CDTO є однією із складових алгоритму створення цифрової громади (Рис.1.2.).

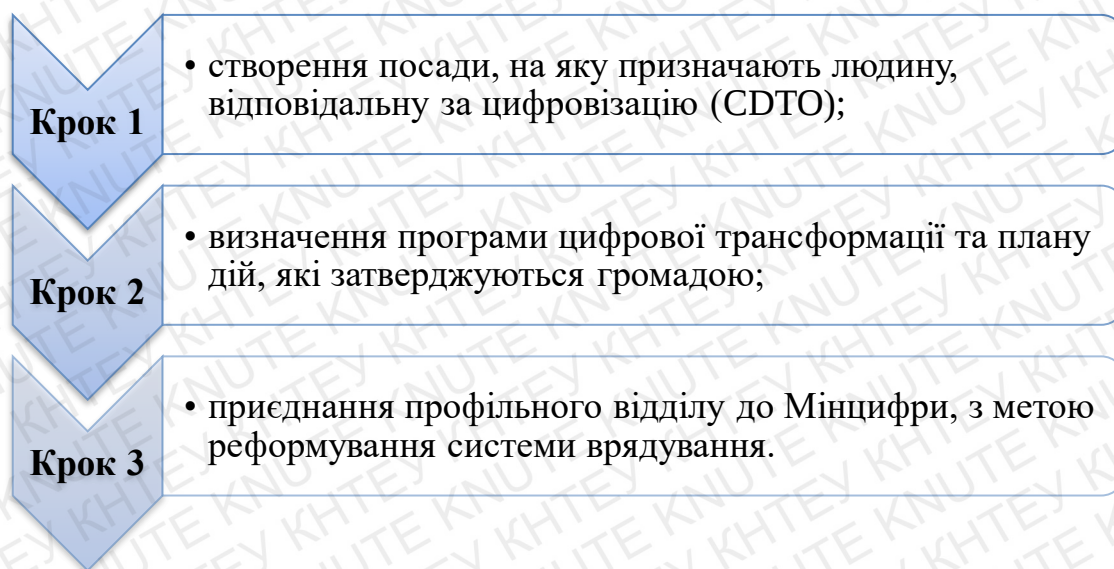

Рис.1.2. Алгоритм створення цифрової громади

Джерело: сформовано за [12]

Нині Міністерство цифрової трансформації України формує Концепцію цифрової трансформації громад, що допоможе визначити пріоритети та особливості розвитку е-врядування на місцевому рівні.

Для розвитку громад в умовах цифровізації держава повинна забезпечувати відповідну інфраструктуру регіонів: якісне покриття мережі Інтернет, матеріально-технічну базу у вигляді усіх необхідних пристроїв для того, щоб органи влади

могли швидко налагодити взаємодію з громадянами та під'єднатися до електронних платформ обміну інформацією.

Однією із таких платформ є система «Трембіта», яка налагоджує автоматичний обмін електронними інформаційними ресурсами між державними установами. «Трембіта» – це система інтеперабельності, сучасне організаційно-технічне рішення, яке дозволяє будувати безпечні інформаційні міжвідомчі взаємодії державним органам та органам місцевого самоврядування, шляхом обміну електронною інформацією між їхніми інформаційними системами[13].

Система «Вулик» – це система, завдяки якій обслуговування людей у ЦНАП відбувається в рази швидше і ефективніше. Як частина системи електронної взаємодії органів виконавчої влади «Вулик» являє собою програмний комплекс автоматизації, що передбачає електронний розгляд заяв громадян та, завдяки під'єднанню до системи обміну даних «Трембіта», сприяє спрощенню роботи із державними реєстрами та надає інші можливості для зменшення навантаження на адміністраторів (Рис.1.3.).

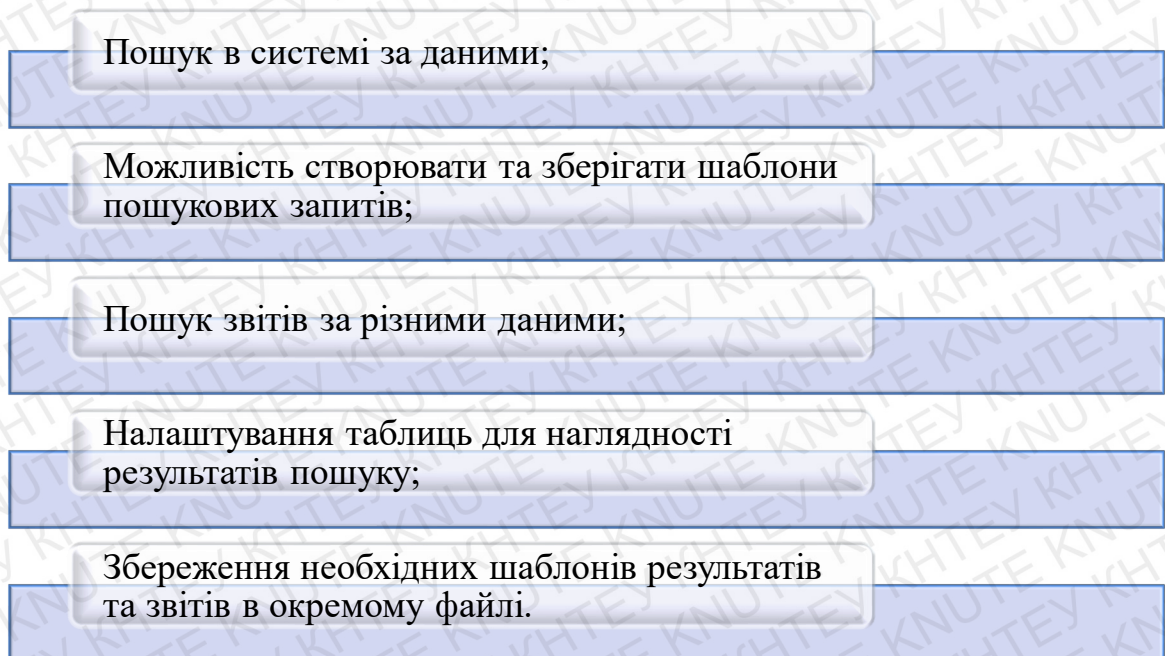

Рис.1.3. Можливості інформаційної системи «Вулик»

Джерело: сформовано за [14]

Дана система розроблена програмою «U-LEAD з Європою» пілотувала у 2018-2019 роках у 10 містах України, а станом на початок червня 2021 року до «Вулика» підключено уже понад 250 ЦНАП по всій Україні.

З метою розвитку мережі ЦНАП у жовтні 2021 року на засіданні комісії з відбору об'єктів фінансування Міністерства цифрової трансформації України було вирішено збільшити зі 165 до 188 кількість громад, які отримуватимуть субвенцію від держави. Завдяки субвенції громади отримають обладнання для виготовлення водійського посвідчення, паспортне обладнання та інше устаткування, що розширить кількість доступних послуг у ЦНАП[15].

Процес впровадження електронного врядування на місцевому рівні, окрім інфраструктурних змін, забезпечення громад цифровими інструментами та вдосконалення роботи ЦНАП, вимагає також належного рівня сприйняття керівництвом громад важливості цифрових трансформацій та реалізації конкретних завдань у цій сфері, а також підвищення рівня довіри громадян до використання новітніх технологій, що, в першу чергу, залежить від поширення інформації про уже наявні цифрові можливості.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

2.1. Аналіз кращих практик електронного врядування об'єднаних територіальних громад України

У сучасному світі неможливо уявити діяльність конкурентоспроможної, перспективної і сильної територіальної громади без залучення цифрових технологій та новітніх підходів, що полегшують більшість адміністративних процесів та водночас дають змогу налагодити ефективну взаємодію і вийти на якісно новий рівень співробітництва з громадянами.

В час, коли невпинно розвивається індустрія 4.0. і з кожним днем з'являються нові пристрої та програми, досягти максимальної ефективності врядування на місцях можливо лише за умови використання новітніх діджитал-інструментів, до яких можна віднести: веб-сайти, інформаційні системи, вбудовані цифрові інструменти Google, месенджери, соціальні мережі та додатки для відеозв'язку, такі як ZOOM і Skype. Усі ці та інші інструменти здатні полегшити виконання усіх функцій органів місцевої влади та налагодити надання громадянам послуг та консультацій в режимі реального часу.

На тлі розвитку новітніх технологій громади повинні навчитися інтегрувати у свою діяльність різноманітні системи, прилади, дані та підготуватися до здійснення цифрових трансформацій.

На думку дослідників компанії “I-Scoop”, що консультує та надає послуги стосовно управління великими даними міжнародним корпораціям та урядам різних країн, під цифровими трансформаціями слід розуміти докорінне перетворення ділової та організаційної діяльності, процесів, моделей і компетентностей, які потрібні для того, щоб забезпечувати зміни та можливості використання цифрових технологій в умовах їхнього стратегічного прискорення та з урахуванням темпів розвитку інформаційного суспільства[16].

Ми погоджуємося з думкою регіональної координаторки Програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), Фонду Східна Європа у Вінницькій області, яка у своїй статті зазначає, що цифрова громада – це, в першу чергу, люди, які розуміють необхідність впровадження інновацій, що будуть полегшувати життя та сприятимуть розвитку громади. А якісна інфраструктура та цифрові технології роблять цей процес простішим та доступнішим[17].

Лише розуміючи усі переваги впровадження цифрових інструментів та необхідність впровадження нових підходів до взаємодії, громадяни будуть готові не лише використовувати уже існуючі цифрові блага, але і будуть зацікавлені у просуванні власних ініціатив та участі у процесі прийняття важливих для громади управлінських рішень.

До критеріїв оцінювання ефективності упровадження інноваційних ІТ-інструментів, які використовують для розвитку територій відносять соціальну, фінансово-економічну, ресурсну, екологічну та науково-технічну ефективність.

В процесі управління розвитком територій первинним є все ж таки – соціальний ефект, а економічний ефект залишається вторинним. Проте, важливо зауважити, що збільшення надходжень до місцевих бюджетів, залучення додаткових коштів у різні сфери життєдіяльності громади, відсоток фінансування (участі) місцевого бюджету в інноваційних процесах, розмір витрат на розробку та залучення інновацій, а також інші фінансово-економічні показники виступають визначальним критерієм оцінки ефективності впровадження інновацій на місцевому рівні[18, с.171].

Способом оцінки ефективності цифрової трансформації громад став конкурс «Дієва громада», ініційований Міністерством цифрової трансформації України восени 2020 року. Результати цього конкурсу слугуватимуть основою для створення стратегії цифрової трансформації регіонів України. На конкурс було подано 700 заявок у вигляді проєктів і визначено переможців у різноманітних номінаціях[19].

У номінації «Геоінформаційне рішення» перемогу здобула громада м.Чернівці. Геоінформаційні системи в рамках антикорупційної ініціативи ЄС EUACI також запрацювали у Житомирі, Нікополі та Маріуполі.

Питання щодо використання ІТ-рішень для кращого управління земельними ресурсами на основі ГІС-технологій активно обговорюються жителями різних громад. Усі зацікавлені сторони з різних регіонів України об'єднуються для того, щоб розробити спільний план щодо підвищення прозорості управління землею.

Геоінформаційні системи, які використовуються для управління та обліку земельних ресурсів та визначення меж об'єктів є основою для взаємодії між реєстрами активів громад, жителями та органами місцевого самоврядування в умовах розбудови «е-рішень»[20].

У номінації «Розбудова цифрової громади» перемогу здобула Мукачівська територіальна громада. Експерти високо оцінили створений в 2020-му році веб-портал «Smart City» Мукачівської територіальної громади. Завдяки такому цифровому рішенню громаді вдалося забезпечити прозоре висвітлення діяльності, подій і планів громади, розміщення проєктів для громадського обговорення та ефективний двосторонній зв'язок з громадськістю[21].

Мукачево також було відзначене у номінаціях «Найкраще мобільне місто» та «Найкраще цифрове місто» на Kyiv Smart City Forum-2020.

Концепція Smart City досі залишається актуальною у контексті вдосконалення електронного врядування на місцевому рівні, адже використання хмарних технологій, відкритих даних, Інтернету речей та інших систем управління даними дозволяє ефективно організовувати роботу транспорту, розпізнавати та вирішувати інфраструктурні проблеми та оцінювати якість життя у місті[22].

Основними споживачами цифрових благ smart city є люди, заради яких і здійснюється оптимізація усіх процесів та вдосконалюється рівень надання адміністративних послуг, тому одним із основних завдань розбудови «розумного міста» є формування суспільства «розумних людей», відкритих та готових адаптуватись до усіх змін, спричинених розвитком інформаційного суспільства. Оскільки люди – це найвищий пріоритет smart city, вони повинні слідувати за

впровадженням інновацій у місті, усвідомлювати свою вагому роль у створенні міста нового типу, долучатись до ініціатив направлених на цифрові трансформації, а органи влади, в свою чергу, повинні надавати актуальну інформацію про заходи направлені на розвиток smart city та навчати людей цифровим компетентностям[23].

У Львові для ефективної взаємодії з громадянами запровадили чат-бот «Lviv City Helper», який працює на основі відкритих даних. За допомогою цього зручного сервісу можна дізнатись розклад руху транспорту, якість повітря у місті, інформацію про структуру міської ради, про аварійні та планові роботи від комунальних служб міста. Окрім цього чат-бот дає змогу жителям міста проходити актуальні опитування та звертатися до влади із питаннями, пропозиціями чи скаргами.

За два роки після впровадження проєкту кількість наборів даних у чат-боті зросла з 6 до 32. Постійно додаються нові функції, переваги яких уже встигли оцінити 9300 унікальних користувачів. Тож тепер мешканці Львова можуть отримувати ще більше користі від відкритих даних завдяки впровадженню нових функцій[24].

Успішні кейси цифрової трансформації в регіонах можна знайти не лише у великих міських громадах, а і у сільських. Наприклад, вражає своєю прогресивністю Тупичівська сільська територіальна громада, де керівництво прийняло рішення, що випускати друковане інформаційне видання у традиційному форматі це затратно і не доцільно. На заміну газеті було обрано найсучасніші канали інформування і комунікації з громадянами.

На сторінці Facebook висвітлюються основні новини та події, а на офіційному YouTube каналі збираються і записуються окремі репортажі про життя громади, яка уже визначила цифровий розвиток своїм пріоритетом і активно працює у цьому напрямку. В перспективі планується створення професійної студії з сучасним обладнанням для підвищення якості інформаційних відео. Також Тупичівська громада має власний офіційний сайт, який популярний навіть серед представників старших поколінь[25].

Стратегічний підхід до розвитку е-врядування проявила Зимнівська сільська об'єднана територіальна Волинської області, яка усвідомлює, що у наш час серед напрямів формування та реалізації публічної політики на місцевому рівні провідне місце в Україні займає створення умов для інноваційного розвитку та задоволення інформаційних потреб в реалізації прав громадян, їх об'єднань, організацій та підприємств, ОМС на основі впровадження і використання інформаційних ресурсів та сучасних технологій. Тому у 2020 році рішенням виконавчого комітету Зимнівської сільської ради, було затверджено Програму інформатизації «Цифрова громада» на 2021-2023 роки[26].

Дана Програма спрямована на подальший розвиток електронного врядування та електронної демократії, з метою створення додаткових стимулів для громадської активності громадян та сприяння їх політичній соціалізації. Створення електронних форм взаємодії для реального діалогу з представниками влади в онлайн режимі, можливість жителів громади висловлювати свої побажання та слідкувати за виконанням рішень дозволить забезпечити прозоре та відкрите публічне управління громадою.

Програмою передбачено виконання різноманітних заходів серед яких: розбудова системи електронного врядування у смартфоні, сприяння розвитку цифрової освіти, для того, щоб більшість жителів змогла освоїти навички роботи з ІТ-інструментами, упровадження технологій швидкісної передачі даних з використанням регіональної мережі по всій території громади та створення інтегрованої платформи Інтернет-порталів органів місцевого самоврядування.

Вишнівська сільська громада Волинської області однією з перших почала використовувати такі базові цифрові інструменти як електронні щоденники та онлайн-журнал. Ці інструменти доступні на платформі "Нові знання" для педагогічних працівників підпорядкованих закладів загальної середньої освіти.

Такі нововведення дозволяють підвищити якість освітнього процесу та налагодити комунікацію педагогів із учнями та батьками. Особливо зручним даний сервіс є в умовах дистанційного навчання, адже він забезпечує якісну організацію усіх навчальних процесів в режимі реального часу[27].

Даний проєкт був реалізований за підтримки Програми EGAP – «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади», яка реалізується Фондом Східна Європа та Фондом Innovabridge у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації України.

Програма EGAP з 2015 року пілотує новітні підходи до роботи громад, зокрема щодо оновлення регіональних програм інформатизації та професійного навчання працівників ЦНАП. Команда EGAP також впровадила інноваційні геоінформаційні системи та реалізувала інші важливі проєкти[28].

Ми погоджуємося із представниками Програми, що одним із найбільш значимих результатів такої діяльності є виникнення реальних успішних практик громад, які найкращим чином стають прикладом та стимулом для розвитку інших громад.

Проєкт «Е-рішення для громад» є ще одним вагомим кроком до створення інноваційної моделі громади в Україні. Цей проєкт реалізовується Центром розвитку інновацій за підтримки програми «U-LEAD з Європою». Головною його метою є допомога громадам перейти до нового типу управління – «управління 2.0», основою якого є аналіз даних. Презентація цього проєкту відбулася у 2018 році[29].

Заявки на участь у проєкті «Е-рішення для громад» подали 300 громад з усієї України, які зацікавилися можливістю е-розвитку. Наразі активними учасниками є 50 громад.

Громадам не потрібно витратити додаткові кошти на послуги ІТ-фахівців, придбання засобів захисту інформації чи серверів, адже кожна громада, що бере участь у проєкті має свій власний базовий набір основних ІТ-інструментів (Додаток Б).

Результати проєкту можна оцінити, дослідивши кількісні показники, які наведено у таблиці.

Таблиця 2.1.

Кількісні показники проєкту «Е-рішення для громад» [29]

За результатами аналізу 10 громад	За результатами аналізу 35 громад	За результатами аналізу 50 громад
- середній обсяг потенційних додаткових надходжень до бюджету громади – від 2 до 10 млн грн.	- 348803 платника податків зареєстровано у системі; - 3 млрд транзакцій оброблено за півроку	- 1,5 млн га земель, що оброблюються; - 22% – середній показник незареєстрованих земель; - 200 млн.грн. – середня орієнтовна вартість необлікованих земель в межах громади;

Результати участі у даному проєкті для Оріхівської міської ОТГ Запорізької області вражають: завдяки високоякісному програмному забезпеченню та отриманим структурованим інформаційним панелям (дашбордам), за допомогою яких можна приймати виважені рішення, працівники міської ради навчилися використовувати різноманітні ІТ-інструменти. У майбутньому переваги від участі у проєкті отримають і жителі громади, які зможуть швидко формувати різноманітні довідки, систематизувати земельні відносини, одержати доступ до оновленої системи геопросторових даних та розраховувати на більше наповнення місцевого бюджету[30].

Варто зазначити, що завдяки такому прагненню до стрімкого цифрового розвитку, уже у 2020 році у конкурсі «Дієва громада» Оріхівська ОТГ виборола перемогу у номінації «Інновацій у сфері безпеки».

В сучасних умовах збройного конфлікту додаткової експертної допомоги потребують громади Донеччини та Луганщини, які зацікавлені у інноваційних зрушеннях. Тому у грудні 2020 року Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) в Україні за підтримки Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України,

Донецької та Луганської обласних державних адміністрацій підбили підсумки національного конкурсу IT-рішень для громад східної України «EastCode»[31].

Метою конкурсу «EastCode» було перетворення українських громад на зразкові, процвітаючі та прогресивні спільноти, які за рахунок ефективних інноваційних рішень зможуть успішно розвиватися у обраних напрямках.

Ідеї, які було запропоновано громадами в межах конкурсу були спрямовані на створення інтерактивних інструментів для управління громадою, мобільних за стосунків та популярних зараз чат ботів у месенджерах, різні форми публічного обговорення управлінських рішень, а також були і такі ініціативи, які стосувалися збереження водних ресурсів та діагностики людей із посттравматичним стресовим розладом. Цей конкурс став поштовхом для цифрових трансформацій громад на Сході України. Враховуючи ініціативи громад та результати конкурсу, нами було створено SWOT-аналіз цифрового розвитку громад Донеччини та Луганщини.

Рис.2.1. SWOT-аналіз цифрового розвитку громад Донеччини та Луганщини на основі результатів конкурсу «EastCode»

Джерело: сформовано за [31]

Серед проєктів, що відіграють важливу роль у розбудові сучасних громад на сході України варто відзначити проєкт «Мобільні центри надання адміністративних послуг для постраждалого від конфлікту населення Східної України». Цей проєкт реалізовується у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру, за фінансової підтримки Канади. Його основна мета – зменшення перешкод та сильного тиску, з якими стикаються громадяни регіону, що постраждав від конфлікту на сході України. Проблеми виникають в процесі вирішення адміністративних питань через ускладнений доступ до інформаційних послуг, адміністративних сервісів та юридичної допомоги[32].

Мобільний ЦНАП – це спеціально обладнаний транспортний засіб, доступний для людей з обмеженими можливостями, що забезпечує роботу не менше трьох адміністраторів та трьох відвідувачів одночасно. Представники соціальної служби і Пенсійного фонду можуть періодично долучатися в цей підрозділ.

Реалізація проєкту запланована на період з 27 березня 2019 року по 30 червня 2022 року. В квітні 2021 року було завершено поставку серії мобільних Центрів надання адміністративних послуг для громад сходу України. В межах проєкту мобільні ЦНАПи працюють у віддалених населених пунктах вздовж лінії зіткнення, де обмежено доступ до адміністративних послуг, через проблеми з транспортною інфраструктурою. Мобільні офіси передбачають надання послуг громадянам України безпосередньо на контрольних пунктах в'їзду-виїзду (КППВВ), що дозволяє населенню зекономити час та фінансові витрати.

Вищезазначені програми та проєкти покликані розбудовувати електронне врядування на місцевому рівні та розширювати мережу цифрових громад в Україні. Усі ініціативи у цій сфері пришвидшують процеси цифрових трансформацій та сприяють появі спроможних цифрових громад, які адаптуються до сучасних тенденцій розвитку суспільства і активно впроваджують у свою діяльність діджитал-інструменти, що спрощують організаційні та управлінські процеси та допомагають здійснювати інформування та консультування населення та своєчасно забезпечити населення якісними адміністративними послугами.

2.2. Світовий досвід ефективного впровадження інструментів електронного врядування на місцевому рівні

Для подальшого розвитку механізму електронного врядування на місцевому рівні в Україні, необхідно досліджувати найкращі зарубіжні практики імплементації сучасних інструментів та підходів до е-врядування.

Починаючи з 2001 року Організація Об'єднаних Націй періодично оцінює цифровий розвиток 193 держав-членів, визначаючи їх сильні сторони, виклики та можливості, а також інформуючи про основні напрями політики та стратегії у цій сфері.

Відповідно до дослідження «United Nations E-Government Survey 2020: E-Government in Support of Sustainable Development», останнім часом розвиток електронного врядування на місцевому рівні стає пріоритетним для більшості країн, адже саме міські та муніципальні органи влади мають більш пряму взаємодію з громадянами і несуть відповідальність за вирішення проблем, що впливають на повсякденне життя людей[33].

У процесі дослідження ООН 2020 року було оцінено рівень цифрового розвитку 86 міст різних країн.

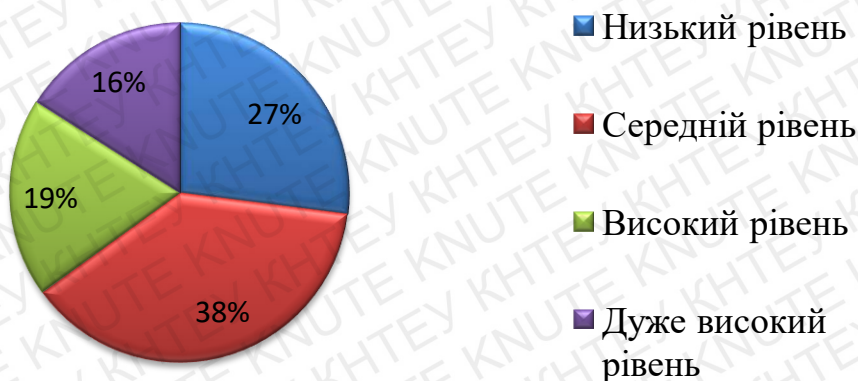

Рис. 2.2. Розподіл міст відповідно до рівня Індексу локальних онлайн послуг

Джерело: сформовано за [33]

За результатами оцінювання лише 14 міст мають дуже високий показник Індексу локальних онлайн послуг, а більшість міст мають середні або низькі показники. Середній показник Індексу надання онлайн послуг у 2020 році становить 0,43. Це означає, що більшість міських порталів все ще забезпечують лише інформування громадян, в той час як система надання електронних послуг відсутня або перелік е-послуг обмежений. Проте, майже всі проаналізовані портали доступні з мобільних пристроїв, що підтверджує усвідомлення органів місцевого самоврядування у доцільності використання інформаційно-комунікаційних технологій для зв'язку з громадянами.

Результати даного дослідження демонструють загальносвітову тенденцію, яка полягає у тому що е-врядування на місцевому рівні розвивається не так швидко і ефективно, як на національному.

Як правило, найкраще розвинуті міста у країнах з дуже високим індексом розвитку електронного уряду (EGDI). Враховуючи амбітні цілі Міністерства цифрової трансформації України (Рис.2.3.), можна передбачити, що за декілька років успішної реалізації цифрових проектів рівень електронного урядування значно зросте не тільки на національному, а і на місцевому рівні.

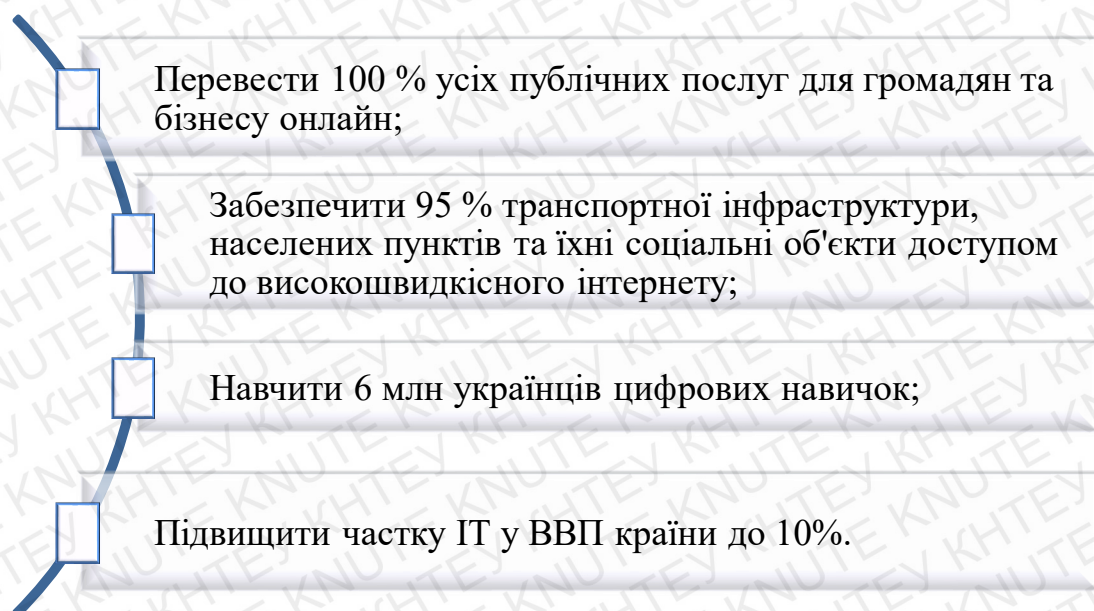

Рис.2.3. Цілі Міністерства цифрової трансформації України до 2024 року

Джерело: сформовано за [34]

За результатами оцінювання якості онлайн послуг, стану телекомунікаційної інфраструктури та наявного людського потенціалу рейтинг розвитку електронного уряду (EGDI) очолюють Данія, Республіка Корея та Естонія, за ними йдуть Фінляндія, Австралія, Швеція, Велика Британія, Нова Зеландія, Сполучені Штати Америки, Нідерланди, Сінгапур, Ісландія, Норвегія та Японія.

Порівняно із 2018 роком Україна піднялася у рейтингу на 13 позицій і посіла 69 місце зі 193 країн світу. А у рейтингу індексу електронної участі ООН посіла 46 місце, піднявшись на 29 позицій. У Міністерстві цифрової трансформації заявили про прагнення уже у 2022 році потрапити у ТОП-20 країн рейтингу індексу е-участі.

Прикладом для України можуть стати стратегії розвитку smart cities в інших країнах світу. Органи влади в усіх «розумних містах» використовують найсучасніші технології та можливості для прискорення цифрового розвитку.

Деякі стратегії включають використання чат-ботів із штучним інтелектом для покращення надання послуг та спрощення управлінських процесів. Ряд міст використовує Інтернет речей для підтримки мобільних додатків, направлених на оптимізацію роботи правоохоронних органів та закладів охорони здоров'я.

В управлінні електроенергетики та водопостачання міста Дубай (DEWA) у 2017 році почали використовувати штучний інтелект для безпосередньої взаємодії з клієнтами в реальному часі. Онлайн чат-бот «Rammas» може спілкуватися з людьми та відповідати на їхні запити як арабською, так і англійською мовами. Це віртуальний співробітник, який доступний цілодобово, миттєво реагує на клієнтів та продовжує постійно навчатися, аналізуючи запити громадян на основі відкритих даних. Ця ініціатива спрямована на зменшення кількості відвідувачів офісів DEWA на 80 відсотків та для реалізації інноваційної стратегії розвитку міста «Smart Dubai»[35].

Електронна демократія є найважливішою складовою електронного врядування, сутність якої полягає у залученні громадян до процесу вироблення та прийняття державних рішень. Відповідно запровадження дієвих інструментів е-участі є ключовим етапом е-врядування на місцевому рівні.

Відповідно до Закону “Про місцеве самоврядування Норвегії”, громадяни муніципалітетів мають право вносити на розгляд ради власні громадські ініціативи. Міністерством місцевого самоврядування Норвегії було створено веб-сайт www.minsak.no та запроваджено систему подання місцевих е-петицій. Завдяки даним інструментам мешканці муніципалітету можуть опубліковувати на сайті свої пропозиції щодо вирішення проблем місцевого значення та покращення життя у муніципалітеті. Ініціатор може подавати пропозиції, які стосуються лише того муніципалітету, в якому він проживає, проте вікових обмежень для подання проекту немає, молодь віком до 18 років має право як створювати, так і підписувати пропозиції на сайті. Громадяни, які хочуть підтримати той, чи інший проект, повинні підписати його в електронному форматі. Підписи зібрані ініціатором на папері не беруться до уваги при підрахунку[36].

Автори ініціатив поширюють інформацію про новостворений проєкт за допомогою таких соціальних мереж, як Facebook і Twitter, та повідомляють спільноту про початок голосування, розсилаючи листи електронною поштою.

Після отримання необхідної кількості голосів, що складає 2% від населення муніципалітету автор повинен здійснити модерацію і видалити недійсні підписи, які надійшли від жителів інших муніципалітетів. Якщо за результатами модерації дійсних підписів менше, ніж потрібно, пропозиція повинна бути відкрита до того часу, поки вона не набере достатньо підписів від мешканців муніципалітету.

За умови успішного зібрання потрібної кількості підписів, пропозиція надсилається ініціатором на розгляд муніципальної ради. Пропозиція повинна пройти обговорення і впродовж півроку рада зобов’язана ухвалити рішення щодо неї[37].

Фінляндія також має успішний кейс по впровадженню в роботу органів місцевого самоврядування такого інструменту, як е-ініціатива. Збір підписів на підтримку громадських ініціатив здійснюється за допомогою сервісу Kuntalaisaloite.fi, наданого Міністерством юстиції Фінляндії. Використання даного інструменту є безпечним і безкоштовним[38].

Муніципальний закон гарантує право громадян проявляти ініціативу у питаннях, що стосуються його діяльності муніципалітету. Усі ініціативи без зайвої затримки обробляються компетентним муніципальним органом.

Мешканці муніципалітетів Фінляндії публікують ініціативи, що стосуються таких питань, як ремонт та розширення доріг, освітлення вулиць, будівництво пішохідних мостів та велосипедних доріжок, розширення мережі джерел природної енергії, створення нових спортивних та культурних просторів[39].

У Фінляндії з 2014 року функціонує також окремий портал для розміщення молодіжних ініціатив – Nuortenideat.fi. Зручний інтерфейс та набір необхідних діджитал-інструментів дає змогу молодим людям опублікувати власну ідею щодо розвитку рідного муніципалітету та прокоментувати або підтримати уже створені ініціативи. На сайті можна розміщувати опитування, з метою залучення думки молодих інфлуенсерів[40].

Для того, щоб сформувати набір дієвих і актуальних електронних інструментів на місцевому рівні, необхідно, в першу чергу, визначити основні потреби зацікавлених сторін для яких, власне, і впроваджуються подібні інновації. Прикладом ґрунтовного дослідження думок та очікувань стейкхолдерів може слугувати кейс муніципалітету Лінгдал, який розташований на півдні Норвегії.

Адміністрація муніципалітету виступила з ініціативою щодо визначення основних зацікавлених сторін та їхніх інтересів у комунікації між громадянами та муніципалітетом задля створення ефективних каналів зв'язку з громадянами та підвищення участі громадян у політичному житті.

На початковому етапі було визначено основних стейкхолдерів проекту, яких попросили обрати найбільш зручні комунікаційні канали та визначити їх переваги для налагодження комунікації у суспільстві, а також висловити свої пропозиції щодо того як муніципалітет Лінгдал може розвивати послуги електронної участі громадян.

Основний запит зовнішніх зацікавлених сторін – громадян, підприємств та неурядових організацій полягав у впровадженні онлайн сервісів для спілкування із

владою у цифровому вимірі, щоб уникнути перенавантаження непотрібною інформацією, яке можливе у офлайн просторі.

Подальший аналіз проблеми та формування основних пріоритетів складалося із двох етапів. На першому етапі проводилось опитування у фокус-групах внутрішніх стейкхолдерів, що склалися із двох працівників адміністрації та 6 політиків, а другий етап базувався на використанні методу експертних оцінок Делфі.

Відповідно до результатів дослідження, найбільш очевидними ціннісними орієнтирами електронного-врядування муніципалітету стейкхолдери визначили залучення (орієнтація на діалог з громадянами) та ефективність (впровадження більш доступних та ефективних послуг). Вибір таких пріоритетів дозволив місцевій владі краще зрозуміти запити громадян щодо спілкування з владою, участі у місцевій демократії та сформуванню дієвої концепції впровадження інструментів е-врядування, яка безпосередньо враховує думку усіх зацікавлених сторін[41].

Для розвитку електронного врядування у муніципалітетах Валенсії практикують використання соціальних мереж для інформування та опитування громадян активно використовують соціальні мережі.

На інституційних акаунтах органів місцевого самоврядування у Facebook публікують дані про стан громадських робіт, різноманітні освітні курси та пропозиції працевлаштування. На цих акаунтах можна знайти історії та описи міських магазинів і підприємств, а також інформацію про успішних особистостей муніципалітетів.

Велика різноманітність такого контенту, дозволяє мешканцям відчувати свою значимість і причетність до розвитку муніципалітету. Можна зробити висновок, що це забезпечує високий рівень інтересу та замученості громадян до вирішення питань місцевого значення. Соціальні мережі популярні та звичні для громадян, тому розробка комунікаційної політики на їх основі є доцільною та забезпечує якісний обмін інформацією між органами влади та мешканцями муніципалітетів.

Проте працівники органів влади у муніципалітетах Валенсії розглядають використання соціальних мереж з огляду на їх амбівалентність. З одного боку вони

орієнтовані на підвищення прозорості місцевого управління та політичної участі, а з другого боку – на об'єднання населення з точки зору ідентичності.

Аналіз контенту муніципальних акаунтів у соціальних мережах дає можливість переосмислення місцевого електронного урядування. Причина в тому, що вони відіграють ключову роль у розширенні спільноти активних громадян та у побудові локальної ідентичності. Станом на 2020 рік комунікація з громадянами у соціальних призвела до відчутного зменшення цифрового розриву між муніципалітетами Валенсії і сприяла підвищенню рівня якості е-врядування загалом[42].

Отже, розвиток електронного врядування на місцевому рівні в Україні та світі з кожним роком виходить на якісно новий рівень. З'являється все більше успішних практик впровадження діджитал-інструментів в громадах України, що позитивно впливає на їхню конкурентоспроможність. Прикладом для України можуть слугувати також кейси країн-лідерів у сфері електронного врядування

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Застосування електронного врядування на усіх рівнях потребує постійної зміни підходів та концепцій, це пов'язано із швидким розвитком технологій, що спричиняють появу нових запитів у суспільстві.

Останні декілька років у світі набирає популярності концепція «good governance» (добре врядування) – сучасна управлінська модель, що передбачає залучення до процесу прийняття рішень усіх зацікавлених сторін. Відповідно до багаторічних досліджень в рамках Програми Ради Європи «Децентралізація і територіальна консолідація в «Україні» на місцевому рівні концепція «доброго врядування» базується на дотриманні 12 принципів[43]:

Рис.3.1. Принципи good governance

Джерело: сформовано за [43]

У розрізі е-врядування на місцевому рівні ми можемо розглянути такі принципи, як прозорість і відкритість, зворотній зв'язок, інноваційність та

готовність до змін. Без належної реалізації цих принципів вибудувати сучасну модель «доброго врядування» неможливо.

Відповідно громади, які сьогодні активно використовують цифрові технології в управлінських процесах, можуть забезпечувати зручний доступ до публічної інформації, інформації про рішення та етапи реалізації програм місцевого розвитку та своєчасно висвітлювати основні результати своєї роботи.

Громадяни можуть у режимі реального часу спостерігати за діяльністю органів місцевого самоврядування та долучатися до неї, таким чином, в умовах прозорого врядування зростає рівень довіри, що дозволяє представникам влади вибудувати змістовний діалог з громадянами.

Якісна двостороння комунікація є не менш важливим елементом у механізмі застосування електронного врядування на місцевому рівні, адже для того, щоб виконувався принцип зворотного зв'язку, необхідно створити такі канали обміну інформацією, які будуть зрозумілі і прості в використанні для кожного. Саме тому, більшість успішних громад уже давно змінили неефективні та застарілі канали спілкування (газети, періодичні видання, паперові анкети) на чат-боти у соціальних мережах та інтерактивні портали.

Застосування новітніх технологій корелює із забезпеченням принципу інноваційності і відкритості до змін, що також є надзвичайно важливим для реалізації концепції «доброго врядування», враховуючи нестримний розвиток інформаційного суспільства. Цей принцип передбачає пошук ефективних шляхів вирішення проблем, надання переваги сучасним методам надання адміністративних послуг, реалізації пілотних проектів та створення сприятливого клімату для цифрових трансформацій.

На тлі розвитку новітніх технологій громади повинні навчитися інтегрувати у свою діяльність різноманітні системи, прилади, дані на основі обміну досвідом між громадами. Адже, громади, які вже розпочали роботу в цьому напрямку, можуть поділитися кейсами вирішення проблем, з якими вони зіткнулися у процесі реалізації різноманітних цифрових проектів, що дозволить зекономити час і ресурси на виконання таких проектів в інших громадах. Широке розповсюдження

інформації про позитивні результати імплементації інструментів електронного врядування стане вагомим аргументом у процесі прийняття рішень щодо початку цифрової трансформації у багатьох громадах України.

Цифрові технології – це нові можливості для розвитку системи електронного врядування на місцевому рівні та для реалізації людського капіталу в Україні. За допомогою новітніх технологій за декілька років держава може здійснити перехід від застарілого до надсучасного управління, тобто втілити в життя, так званий, «цифровий стрибок».

У динамічному інноваційному світі «стрибоподібний» розвиток фактично не має альтернатив. Використання інформаційно-комунікаційних технологій – це найбільш вдала основа для «стрибоподібного розвитку» регіонів, оскільки практично всі їх компоненти, види та системи є доступними на міжнародному або локальному ринку і легко транспортуються для подальшого використання.

Завдяки наростаючому ажітажу щодо використання Інтернет-технологій та появі віртуального простору, у якому стираються часові та просторові обмеження, потенціал «цифрового стрибку» здається ще більш вражаючим, якщо розглядати його у довгостроковій перспективі. Новітні технології особливо важливі для здійснення «цифрового стрибку», оскільки вони уможливають широке різноманіття нових, відкритих форматів для поширення даних та створення зв'язків.

В Україні неможливо застосовувати єдину універсальну модель цифрової трансформації громад. Причиною цього є те, що досі не існує універсальних моделей регіонального інноваційного розвитку, з огляду на різницю в спеціалізації, економічних структурах та компетенції регіонів України у сфері досліджень, технологічного розвитку, інновацій та знань[44].

Очевидно, що підходи до впровадження нових ІТ-інструментів та реалізації «цифрових стрибків» у різних регіонах будуть відмінними одне від одного, але матимуть одну мету – вдосконалення механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні.

Усі інновації, які поступово займають своє місце у діяльності українських громад є обумовленим результатом слідування світовим трендам у цифровому світі.

До ключових цифрових трендів останніх років, які знайшли своє місце у зарубіжних практиках ми можемо віднести (Рис.3.2.) [45]:

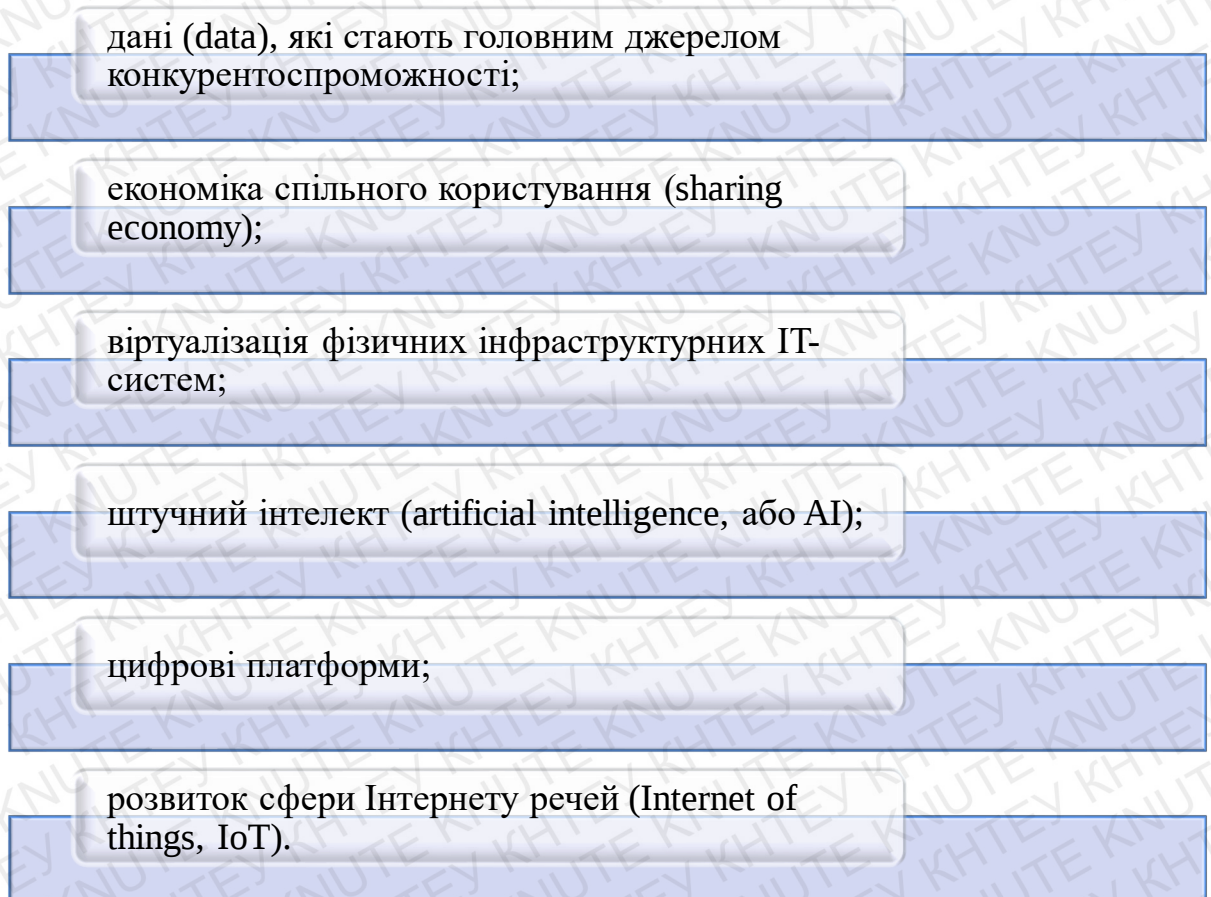

Рис.3.2. Світові тренди у сфері цифрової трансформації

Джерело: сформовано за [45]

Все більшої популярності у світі набуває Інтернет речей, що являє собою мережу фізичних об'єктів, що містить технології для обміну інформацією, моніторингу та сенсорної взаємодії з кількома середовищами. Наразі державні установи активно впроваджують Інтернет речей у свою діяльність у вигляді таких бізнес-моделей, як оподаткування за передплатою, механізми «оплата за використання», «розумний» збір сміття на міських вулицях, віддалений моніторинг

пацієнтів похилого віку в будинках для людей похилого віку, моніторинг екології та інші моделі[46].

Архітектура IoT-пристроїв проста і зрозуміла. Для роботи прилади мають розрізняти один одного, отримувати інформацію з навколишнього середовища, мати мережу для зв'язку між собою та комп'ютером, який оброблятиме усі дані. Пристрої розпізнають один одного завдяки інфрачервоним міткам чи QR-кодам. Інформацію отримують завдяки різним датчикам, сенсорам, а також Wi-Fi та Bluetooth.

Використання Інтернету речей, а саме збільшення кількості під'єднаних електронних пристроїв, сприятимуть реалізації цифрових трансформацій, завдяки яким територіальні громади мають змогу поступово перейти до новітніх систем управління персоналом, електронного документообігу, постачання послуг, передачі даних та хмарних технологій, що відкриває безпрецедентні можливості для розвитку усіх сфер життєдіяльності і покращення рівня життя населення.

Отже, для вдосконалення механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні та створення мережі спроможних громад нового типу., необхідно, щоб органи місцевого самоврядування повинні враховувати зростаючу різноманітність пристроїв, систем та нових методик, використання яких уже забезпечує стрімкий розвиток локального електронного врядування в Україні і світі. Врахування вітчизняного та зарубіжного досвіду, взаємна співпраця громад та орієнтація на новий тип управління допоможуть подолати обмеження у роботі органів місцевого самоврядування та підвищити рівень е-участі та е-демократії на місцевому рівні.

Не зважаючи на значні успіхи України у розвитку локального електронного врядування та зростаючу кількість вдалих кейсів впровадження цифрових інструментів та інноваційних концепцій на рівні громад, цифровий розрив між регіонами все ще перешкоджає належному розвитку е-врядування.

В першу чергу, цифровий розрив проявляється у відсутності або низькій якості покриття Інтернет у невеликих містах, сільській місцевості та віддалених районах, що унеможлиблює впровадження будь-яких електронних послуг та навіть

поширення інформації. Це спричиняє цифрову нерівність, що породжує соціальну напругу у суспільстві, особливо, на етапах запуску нових цифрових продуктів, які залишаються недоступними для жителів певних населених пунктів через відсутність якісної мережевої інфраструктури.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку е-врядування є залучення громадян до прийняття рішень щодо питань місцевого значення, проте проблема обмеженого доступу до мережі Інтернет ускладнює даний процес і вимагає залучення додаткових адміністративних ресурсів для організації зустрічей, необхідних для інформування та опитування громадян.

Надання електронних послуг онлайн в умовах ненадійного та нестабільного з'єднання з Інтернетом також є неможливим. Населення окремих населених пунктів досі не може скористатися уже існуючими цифровими благами в країні. В тому числі і посадовці органів місцевого самоврядування, які не можуть виконувати свої повноваження в рази швидше і краще, в зв'язку з відсутністю електронного документообігу та цифрових каналів комунікації.

Наприклад, до цього року 67% сіл Чернігівщини взагалі не мали можливості під'єднатися до швидкісного Інтернету, проте зараз в межах національного проекту, ініційованого Міністерством цифрової трансформації, «Інтернет-субвенція» на прокладання оптоволоконних мереж в регіоні було виділено майже 60 мільйонів гривень.

У Мінцифри планують підключити до оптичного інтернету три тисячі українських сіл до кінця 2021 року. Понад мільйон українців зможуть вперше отримати доступ до швидкісного інтернету та, як результат, оцінити усі переваги цифровізації і за потреби скористатися електронними послугами, чи взяти участь у онлайн обговоренні важливих питань свого міста чи села.

Для того, щоб побудувати якісну систему електронного врядування на місцях необхідно також переконатися у достатньому рівні цифрової грамотності населення. У 2020 році у Міністерстві цифрової трансформації ініціювали запуск національного тесту на визначення цифрової грамотності, завдання якого систематизовано за сферами знань європейської рамки цифрових компетентностей

для громадян DigComp 2.1., та адаптовано українськими експертами. Пройшовши тест, громадяни можуть виявити власні прогалини у знаннях та навичках в окремих сферах і потім ознайомитися із відповідними навчальними матеріалами, розміщеними на онлайн-платформі «Дія. Цифрова освіта»[47].

Представники органів місцевого самоврядування, які зацікавлені у інноваційному розвитку громад повинні сприяти поширенню інформації про такі загальнодоступні можливості для підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування та для самоосвіти громадян.

Одним із варіантів комунікації може бути онлайн-форма на порталі громади, де громадяни можуть у будь-який час поставити питання чи описати труднощі і проблеми, які у них виникли під час користування електронними сервісами. Після збору інформації, її потрібно дослідити і сформулювати відповідь на найбільш часті запити, які надійшли від громадян. Далі відповіді у вигляді інструкцій можна згрупувати по напрямках та оформити окремими розділами на порталі громади

Отже, задля якісного впровадження е-урядування, в першу чергу варто подолати такі основні проблеми як цифрова нерівність, зумовлена відсутністю надійного Інтернету та комп'ютерна неграмотність населення.

Враховуючи зростаючі темпи розвитку, електронне врядування перестало бути просто вдалим рішенням для підвищення ефективності певних процесів, за кілька останніх років е-врядування значно розширило свої межі і стало потужною концепцією управління на національному, регіональному та місцевому рівнях та основою трансформації суспільства.

Основою ключових перетворень у суспільстві є готовність громадян та держави до використання широкого спектру можливостей, який надають новітні технології у різних сферах. Процес впровадження ІКТ повинен узгоджуватись і здійснюватись спільно державним та громадським секторами, а також бізнесом[48].

Вдосконалення електронного врядування на місцевому рівні має здійснюватись з урахуванням особливостей формування smart-суспільства – нового типу суспільства, яке є логічним продовженням мережевого. Концепція smart-

суспільства передбачає появу більш інтелектуального та гнучкого управління. Основою діяльності влади у такому суспільстві є знання та інновації. Ключовою властивістю smart-суспільства є здатність взаємодіяти з оточуючим середовищем, що базується на інтеграції елементів, раніше не поєднаних, яка здійснюється за допомогою мережі Інтернет.

У багатьох країнах світу уже сформовано парадигми розвитку smart-суспільства, для якого характерним є smart-життя, smart-інфраструктура, smart-культура і, з рештою, smart-міста.

Першим кроком до появи та повноцінного функціонування «розумних» міст є просвітницька робота з громадянами щодо переваг та можливостей електронних систем та цифрових інструментів, що поступово з'являтимуться у містах. Громадяни повинні зрозуміти загальну концепцію інноваційного розвитку міста та громади і поступово стати smart-громадянами, які свідомо використовуватимуть сучасні технології та братимуть активну участь в управлінні[49].

Ми погоджуємося із думкою С. А. Чукут та В. І. Дмитренко [50], що для ефективного розвитку smart-міст необхідно також забезпечити відповідну нормативно-правову базу для розвитку електронного урядування на місцевому рівні, систему захисту інформації, ефективне функціонування Центрів надання адміністративних послуг, належне функціонування офіційних порталів міст, що включає публікацію актуальних наборів відкритих даних, розвиток інструментів електронної демократії (е-обговорення, е-петиції, е-консультації) .

Такий smart-підхід до урядування – це перспективний шлях розвитку і для українських громад, які з кожним роком впроваджують все більше електронних інструментів та започатковують інноваційні проекти, які спрощують і покращують життя громадян. Завдяки застосуванню механізму електронного врядування керівництво громади може не тільки швидко виявити та вирішити проблеми, які турбують населення, а й створювати власні ініціативи, спрямовані на інноваційний розвиток території.

Розбудова е-врядування нового типу повинна відбуватися на основі стратегічних документів, цілі яких повинні відповідати сучасним smart-критеріями (Рис.3.3.).

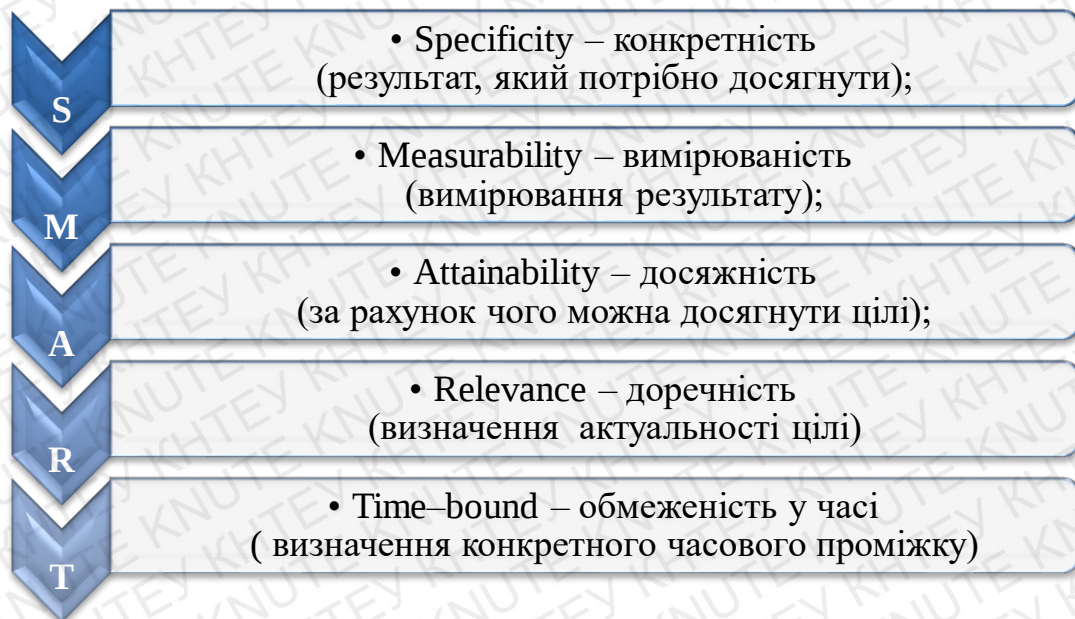

Рис.3.3. Критерії оцінки цілей електронного врядування

Джерело: сформовано за [51]

Для розвитку електронного врядування в Україні дієвим є принцип «від локального до загального», адже лише за умови активізації застосування електронних інструментів на місцевому рівні можна здійснити прорив у цій сфері. Без цифровізації громад та підтримки місцевих ініціатив щодо вдосконалення е-сервісів неможливо забезпечити належний рівень електронного врядування в країні[50].

Для тих громад, або окремих міст, сіл, чи селищ, які ще не долучились до застосування механізму електронного врядування на місцевому рівні та все ще шукають «розумні» рішення для вирішення проблем населення, дієвим рішенням є запозичення досвіду у інших громад, які вже почали реалізовувати свій інноваційний потенціал.

В свою чергу, органи державної влади та органи місцевого самоврядування повинні сприяти організації процесу обміну успішними кейсами між громадами

всередині країни та поширенню адаптованих зарубіжних практик застосування електронних систем та інструментів, які можна використати в Україні.

Важливим у формування потужного механізму електронного врядування на місцевому рівні є соціальний аспект. Громадяни не можуть бути осторонь усіх інституціональних та технологічних змін, вони повинні розуміти пріоритетність розвитку інформаційного суспільства. Впроваджуючи інноваційні підходи, представники влади повинні чітко окреслювати позитивні ефекти від цифрових трансформацій.

Місцева влада має орієнтуватися на потреби громадян та охоплювати широку різноманітність електронних послуг, враховуючи сучасні тенденції у суспільстві.

На даному етапі важливо розробляти програми розвитку електронного врядування та плани заходів місцевому рівні, які будуть спрямовані на створення інтерактивних веб-порталів та інших каналів зв'язку з громадськістю, підвищення цифрової грамотності населення та створення нових унікальних інструментів для електронної взаємодії, таких, як мобільні за стосунки та чат боти у соціальних мережах. Ці кроки дозволять підвищити рівень довіри населення до влади та залучити проактивних громадян до процесу прийняття управлінських рішень, що в майбутньому позитивно вплинуть на розвиток громади.

Практичними рекомендаціями для органів місцевого самоврядування щодо розвитку громад в умовах цифровізації є: прийняття цільових програм розвитку громад, які враховуватимуть їхні територіальні, культурні та економічні особливості, забезпечення професійного навчання з питань цифрової грамотності, створення доступних каналів взаємозв'язку з громадянами, використання сучасних електронних інструментів та сприяння реалізації місцевих ініціатив у цій сфері.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У роботі досліджено сутність та організаційно-правові засади розвитку електронного врядування в Україні, зокрема розглянуто ряд концепцій, які визначають напрями та механізми формування електронного врядування як нової форми організації публічного управління, що базується на використанні сучасних підходів, інноваційних методів та інформаційно-комунікаційних технологій.

Визначено особливості впровадження електронного врядування на місцевому рівні, зокрема досліджено системний підхід до цифровізації регіонів, що забезпечується шляхом розвитку мережевої інфраструктури, налагодження взаємодії між державними реєстрами, розвитку систем інтероперабельності «Трембіта» та «Вулик», розбудови сучасної мережі ЦНАПів, а також функціонування платформи «Дія. Цифрова громада», що містить шаблони, алгоритми та рекомендації щодо запуску цифрових інструментів на місцевому рівні.

Проаналізовано кращі практики електронного врядування об'єднаних територіальних громад України, які використовують цифрові інструменти для налагодження двостороннього зв'язку з громадськістю, підвищення рівня надання адміністративних послуг, ефективної організації роботи органів місцевого самоврядування. Розглянуто результати конкурсу «Дієва громада», що стануть основою для створення стратегії цифрової трансформації регіонів України, а також створено SWOT-аналіз цифрового розвитку громад Донецчини та Луганщини на основі результатів конкурсу «EastCode».

Досліджено світовий досвід ефективного впровадження інструментів електронного врядування на місцевому рівні, зокрема стратегію розвитку smart-city у Дубаї, що передбачає використання Інтернету речей та штучного інтелекту. Розглянуто успішні кейси муніципалітетів Норвегії щодо подання місцевих електронних петицій та створення комунікаційних каналів, досвід Фінляндії щодо впровадження системи електронних ініціатив та практику використання

соціальних мереж, з метою залучення громадян до вирішення питань місцевого значення, у муніципалітетах Валенсії.

Проаналізовано такі основні принципи реалізації концепції «good governance» в Україні як принцип зворотного зв'язку, що передбачає створення сучасних каналів для обміну інформації між органами влади та зв'язку з громадянами, принцип прозорості і відкритості, реалізація якого сприяє зростанню рівня довіри до представників влади, а також принцип інноваційності та готовності до змін, що вимагає від громад швидко адаптуватись до цифрових трансформацій у суспільстві, активно впроваджувати новітні технології та знаходити необхідні е-рішення, з метою створення сучасного та зручного цифрового простору.

Визначено шляхи вдосконалення механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні, серед яких подолання цифрової нерівності регіонів, підвищення цифрової грамотності населення, формування smart суспільства, основою якого є знання та інновації, реалізація обміну успішними кейсами між громадами щодо використання ІТ-рішень та сучасних інструментів, розробка та прийняття локальних програм розвитку електронного врядування.

Отже, створення ефективного механізму електронного врядування на місцевому рівні є важливою складовою інноваційного розвитку держави. Враховуючи стрімку зміну цифрових тенденцій у світі, які щодня створюють нові виклики та можливості, комплексне застосування сучасних підходів до управління сприятиме розбудові потужної мережі спроможних та цифрових громад в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Каб. Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: kmu.gov.ua/npas/250287124
2. Почепцов Г. Г., Чукут С.А. Інформаційна політика : навч посібн. / 2-ге вид.: Знання, 2008. 324 с.
3. Ullah, A., Pinglu, C., Ullah, S. et al. The Role of E-Governance in Combating COVID-19 and Promoting Sustainable Development: A Comparative Study of China and Pakistan. Chin. Polit. Sci. Rev. 6, 86–118 (2021). <https://doi.org/10.1007/s41111-020-00167-w>
4. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування / І. Є. Погребняк // Право та інновації. - 2014. - № 3. - С. 26-35. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2014_3_5
5. Питання Міністерства цифрової трансформації: постанова Каб. Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>
6. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послг в Україні: розпорядження Каб. Міністрів України від 16 листопада 2016 р. № 918-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text>
7. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Каб. Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124>
8. Соломко Ю. Електронне урядування: поняття, сутність, принципи та напрями розвитку/Ефективність управління - 2018. - Вип. 2. - С. 135-143. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2018_2_16
9. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: постанова Каб.Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text>

10. Платформа цифрової трансформації регіонів України «Дія. Цифрова громада». URL: <https://hromada.gov.ua/>
11. Проект Міністерства цифрової трансформації України «Інтернет-субвенція». <https://bb.gov.ua/>
12. Алгоритм створення цифрової громади від Міністерства цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mikhaylo-fedorov-u-kozhnomu-misti-ta-gromadi-zyavlyatsya-zastupniki-z-tsifrovoi-transformatsii>
13. Система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта» URL: <https://trembita.gov.ua/ua/projects/trembita-vzayemodiya-reyestriv>
14. Інформаційна система для центрів надання адміністративних послуг «Вулик». URL <https://hromada.gov.ua/instruments/informaciina-sistema-vulik>
15. Розвиток мережі ЦНАП. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/rozvivaemo-merezhu-tsnap-shche-23-gromadi-otrimayut-subventsiiyu>
16. Digital transformation: online guide to digital business transformation URL: <https://www.i-scoop.eu/digital-transformation/>
17. Портал «Децентралізація». Як створити громаду у смартфоні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12600?page=3>
18. Сердюкова О. Є. Механізми забезпечення інноваційного розвитку територій в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Харківський регіональний інститут державного управління. – Національної академії державного управління при Президентові України. Харків, 2018.
19. Результати конкурсу «Дієва громада» 2020 року. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/asociaciya-mist-ukrayiny-vitaye-peremozhciv-konkursu-diyeva-gromada>
20. GIS DATA – портал геопросторових даних. URL: <https://cid.center/e-solutions/>
21. Офіційний веб-портал Мукачівської міської ради. URL: <https://mukachevorada.gov.ua/storage/app/uploads/public/5fe/4ba/813/5fe4ba813f877008373277.pdf>

- 22.E. Ismagilova, L. Hughes, Y. K. Dwivedi, and K. R. Raman, “Smart cities: Advances in research—An information systems perspective,” *Int. J. Inf. Manage.*, vol. 47, pp. 88–100, Aug. 2019.
- 23.J. An, F. Le Gall, J. Kim, J. Yun, J. Hwang, M. Bauer, M. Zhao, and J. Song, “Toward global IoT-enabled smart cities interworking using adaptive semantic adapter,” *IEEE Internet Things J.*, vol. 6, no. 3, pp. 5753–5765, Jun. 2019.
- 24.Lviv City Helper Bot Львівської міської ради. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/government/280828-u-lviv-city-helper-bot-vidteper-mozhna-otrymuvaty-spovishchennia-z-hariachoi-linii-mista-ta-diznatys-informatsiiu-shchodo-deputativ-lmr>
25. Сайт Тупичівської територіальної громади. URL: <https://tupychiv-rada.gov.ua/>
26. Сайт Зимнівської територіальної громади. URL: <https://zymnivska-gromada.gov.ua/news/1602352305/>
- 27.Сайт Вишнівської територіальної громади. URL: <https://vyshniv-rada.gov.ua/news/1593780211/>
- 28.Веб-портал Програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» URL: <https://egap.in.ua/componenty/tsyfrovizatsiia-rehioniv/>
29. Е-рішення для громад. URL: <https://cid.center/e-solutions/>
30. Сайт Орхівської міської ради. URL: https://ormr.gov.ua/news/5071-pidsumki_uchasti_orkhivskoi_otg_u_proekti_e-rishennia_dlia_gromad.html
- 31.Офіційний сайт ПРООН України: результати конкурсу «EastCode». URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2020/the-EastCode-contest.html>
32. Мобільні центри надання адміністративних послуг для постраждалого від конфлікту населення Східної України. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2021/undp-and-canada-expand-network-of-mobile-administrative-service-centres-in-eastern-ukraine.html>

33. United Nations E-Government Survey 2020. URL:
[https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20\(Full%20Report\).pdf](https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20(Full%20Report).pdf)
34. Офіційний портал Міністерства та Комітету з цифрової трансформації України. URL : <https://thedigital.gov.ua/ministry>
35. Sources: Dubai Electricity and Water Authority website: URL:
<https://www.dewa.gov.ae/en/about-us/dewa-digital-journey/rammas>
36. Сайт Міністерства місцевого самоврядування та модернізації Норвегії. URL:
<https://minsak.no/os>
37. Vestrheim Dag. E-Democracy at Local Level in Norway / D. Vestrheim. URL:
www.coe.int/t/.../localdemocracy/.../Contribution-Norway.p
38. Korhonen J. E-Government in Finland / J. Korhonen // E-Democracy, E-Governance, and Public Sector Reform Revisited : Experiences of the Main Themes of the in Finland and Estonia – Painopaikka : Painotalo Casper, Kurikka, 2016. URL: https://um.fi/documents/35732/48132/e_democracy__e_governance_and_public_sector_reform_revisited___experiences_of
39. Портал муніципальних ініціатив Фінляндії. URL:
<https://www.kuntalaisaloite.fi/fi/hae?offset=80&orderBy=latest&show=all&type=all>
40. Загальнонаціональний портал молодіжних ініціатив Фінляндії. URL:
<https://www.nuortenideat.fi/fi/>
41. Rose J., Flak L.S., Sabo O.. Stakeholder theory for the e-Government context: Framing a value-oriented normative core. Government Information Quarterly 35, 362-374.–2018. URL: <https://cutt.ly/jTpSTa8>
42. Català, Ll. & Penalva, C. (2020). The development of e-Government in the small municipalities of the Valencian Community (Spain): more mirror than glass. AGER: Journal of Studies on Depopulation and Rural Development (29), p.39-77. URL: <https://www.redalyc.org/journal/296/29668153003/html/>
43. Бенчмаркінг доброго врядування: практичний посібник / За заг. ред. А.Гука. – К,: ТОВ Видавництво «Юстон», 2018. – 60 с. URL: <http://www.slg->

coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Book_BenchmarkingDV-2_148x210_web.pdf

44. Ковалшина Н.П. Врахування регіональних пріоритетів як важливий чинник інноваційного розвитку / Н.П. Ковалшина // Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки: матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції, Алушта, 12-16 вересня 2011 р. – С. 222-227.
45. Schwab, K. (2016), The fourth industrial revolution, World Economic Forum, Cologny / Geneva, Switzerland.
46. Лопушинський І.П. Цифровізація освіти в контексті розвитку інформаційного суспільства в Україні / І. П. Лопушинський // Педагогічний альманах. - 2018. - Вип. 37. - С. 46-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2018_37_9.
47. Портал «Дія. Цифрова освіта». URL: <https://osvita.diia.gov.ua/digigram>
48. Линьов К.О. Навчальний посібник до модуля «Інформаційне забезпечення державного управління та державної служби», Київ, 2016. 42 с.
49. Воронкова В. Г. Генеза від інформаційного суспільства до "smart-суспільства" в контексті історичної еволюції сучасного світу: теоретико-концептуальний контекст / В. Г. Воронкова, Т. П. Романенко, Р. Андриякайтене // Гілея: науковий вісник. - 2017. - Вип. 116. - С. 128-133. URL: <https://cutt.ly/ATpHpK>
50. Чукут, С.А. & Дмитренко, В.І. (2016) Смарт-сіті чи електронне місто: сучасні підходи до розуміння впровадження е-урядування на місцевому рівні. Інвестиції: практика та досвід, (13), 89-93.
51. MB Bjerke, R Renger - Being smart about writing SMART objectives. Evaluation and program planning, 2017 – Elsevier. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Being-smart-about-writing-SMART-objectives.-Bjerke-Renger/a20407b3096b09dd9dd67c7c680f9c4594200998>

ДОДАТКИ

Додаток А

Нормативно-правові документи щодо розвитку електронного врядування в Україні

Назва документу	Дата прийняття/затвердження	Суть документу
Закон України «Про інформацію»	02.10.1992 р.	Регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації.
Закон України «Про звернення громадян»	02.10.1996 р.	Регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів.
Закон України «Про Національну програму інформатизації»	04.02.1998 р.	Визначає загальні засади формування, виконання та коригування Національної програми інформатизації.
Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»	22.05.2003 р.	Встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів.
Закон України «Про захист персональних даних»	06.01.2010 р.	Регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і спрямований на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних.
Закон України «Про доступ до публічної інформації»	13.01.2011 р.	Визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації.
Закон України «Про адміністративні послуги»	06.09.2012 р.	Визначає правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг.
Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо створення Єдиного державного порталу адміністративних послуг»	11.09.2013 р.	Забезпечує створення бази даних про суб'єктів надання адміністративних послуг, центри надання адміністративних послуг, а також переліки послуг, які ними надаються.
Розпорядження Кабінету Міністрів України від «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні»	16.11.2016 р.	Визначення напрямів, механізму і строків формування ефективної системи електронних послуг в Україні для задоволення інтересів фізичних та юридичних осіб через розвиток і підтримку доступних та прозорих, швидких та зручних електронних послуг.

Продовження Додатку А

Назва документу	Дата прийняття/затвердження	Суть документу
Розпорядження Кабінету Міністрів України від «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні»	20.09.2017 р.	Визначено напрями, механізми і строки формування ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних і юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку держави.
Закон України «Про електронні довірчі послуги»	05.10.2017	Визначає правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг, у тому числі транскордонних, права та обов'язки суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного нагляду за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг, а також правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації.
Розпорядження Кабінету Міністрів України від «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації»	08.11.2017 р.	Формування нормативно-правового забезпечення; ресурсне забезпечення впровадження та використання інструментів електронної демократії суб'єктами владних повноважень; забезпечення доступності інструментів електронної демократії.
Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання документування управлінської діяльності»	17.01.2018 р.	Затвердження Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну; Типової інструкції з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади; Регламенту організації взаємодії органів виконавчої влади в електронній формі.
Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг	04.12.2019 р.	Затвердити Положення про Єдиний державний веб-портал електронних послуг, яке визначає мету, основні завдання, функціональні можливості та суб'єктів Порталу Дія, зміст розміщеної на ньому інформації та порядок її внесення, порядок ведення Реєстру адміністративних послуг, а також інші питання функціонування Порталу Дія.
Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг	07.11.2021 р.	изначає засади надання електронних публічних послуг, публічних послуг, комплексних електронних публічних послуг, автоматичного режиму надання електронних публічних послуг.

Додаток Б

Базовий портфель основних ІТ-інструментів проекту «Е-рішення для громад»

Джерело: [29]

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

РЕФЕРАТ
ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
на тему:
МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ НА
МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Студентки 2 курсу, 9 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Бойко
Людмили
Володимирівни

(підпис студента)

Науковий керівник
д-р. екон. наук.
доцент

Новікова
Наталія
Леонідівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

Дьяченко
Ольга
Володимирівна

(підпис гаранта)

Київ 2021

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 51 найменування, 2 додатків. Матеріали роботи містять 9 рисунків та 1 таблицю. Загальний обсяг роботи складає 50 сторінок комп'ютерного тексту, основної частини – 40 сторінок.

Для досягнення зазначеної мети було вирішено такі завдання:

- дослідити сутність та організаційно-правові засади розвитку електронного врядування в Україні;
- визначити особливості впровадження електронного врядування на місцевому рівні;
- проаналізувати кращі практики електронного врядування об'єднаних територіальних громад України;
- дослідити світовий досвід ефективного впровадження інструментів електронного врядування на місцевому рівні;
- проаналізувати основні принципи реалізації концепції «good governance» в Україні;
- визначити шляхи вдосконалення механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні.

Об'єктом дослідження є процес застосування електронного врядування на місцевому рівні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи застосування електронного врядування на місцевому рівні.

У роботі використано такі методи дослідження: наукова абстракція – для розкриття змісту понять «електронне врядування» та «smart-city»; логічний метод – для визначення основних напрямів розвитку електронного врядування; аналіз та синтез для дослідження особливостей та сучасних підходів до застосування електронного врядування на місцевому рівні; метод узагальнення – для визначення шляхів вдосконалення механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні.

У першому розділі досліджено сутність та організаційно-правові засади розвитку електронного врядування в Україні, зокрема розглянуто ряд концепцій, які визначають напрями та механізми формування електронного врядування як нової форми організації публічного управління. Визначено особливості впровадження електронного врядування на місцевому рівні, зокрема розвиток мережевої інфраструктури, налагодження взаємодії між державними реєстрами, розвиток систем інтероперабельності та розбудову сучасної мережі ЦНАПів.

У другому розділі проаналізовано кращі практики електронного врядування у громадах України щодо застосування сучасних підходів до управління та застосування цифрових інструментів. Досліджено світовий досвід ефективного впровадження інструментів електронного врядування на місцевому рівні, зокрема

успішні кейси щодо електронних ініціатив, електронних петицій та використання соціальних мереж у муніципалітетах Норвегії, Фінляндії та Валенсії.

У третьому розділі проаналізовано основні принципи реалізації концепції «good governance» в Україні, а саме принцип зворотного зв'язку, що передбачає створення сучасних каналів для обміну інформації, принцип прозорості і відкритості, реалізація якого сприяє зростанню рівня довіри до представників влади, а також принцип інноваційності та готовності до змін, що вимагає від громад швидко адаптуватись до цифрових трансформацій у суспільстві. Визначено шляхи вдосконалення механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні, серед яких подолання цифрової нерівності регіонів, формування smart-суспільства, реалізація обміну досвідом між громадами щодо використання ІТ-рішень та сучасних інструментів.

Одержані результати можуть бути використані при розробці та прийнятті локальних програм розвитку електронного врядування у громадах

АНОТАЦІЯ

Бойко Людмили Володимирівни

Механізм застосування електронного врядування на місцевому рівні

Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» спеціалізацією «Публічне управління та адміністрування». Київський національний торговельно-економічний університет, 2021.

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено сутність та організаційно-правові засади розвитку електронного врядування в Україні, визначено особливі риси впровадження електронного врядування на місцевому рівні. Проаналізовано кращі практики електронного врядування об'єднаних територіальних громад України, а також досліджено світовий досвід імплементації сучасних інструментів та підходів до електронного врядування на місцевому рівні. На основі аналізу основних принципів реалізації концепції «good governance» в Україні, розроблено шляхи вдосконалення та практичні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні.

Ключові слова: електронне врядування, цифрова громада, електронна демократія, електронна взаємодія, цифрові технології, цифровізація.

SUMMARY

Boiko Liudmyla Volodymyrivna

Mechanism of application of e-government at the local level

Graduation qualification work for a master's degree in the specialty 281 "Public Administration" with a specialization in "Public Administration". Kyiv National University of Trade and Economics, 2021.

The essence, organizational and legal bases of development of e-government in Ukraine are investigated in the final qualifying work. Special features of implementation of e-government at local level are defined. The best practices of e-government of the united territorial communities of Ukraine are analyzed, and also the world experience of implementation of modern instruments and approaches to e-government at the local level is investigated. Based on the analysis of the main principles of implementation of the "good governance" concept in Ukraine, ways to improve and practical recommendations for local governments on the mechanism of e-government at the local level are developed.

Keywords: e-government, digital community, e-democracy, e-interaction, digital technologies, digitization.

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу
студентки Бойко Людмили Володимирівни
2 курсу 9м групи денної форми навчання
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
на тему «Механізм застосування електронного врядування
на місцевому рівні»

Випускна кваліфікаційна робота виконана на тему, яка є актуальною для сфери публічного управління у сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства.

Виконана робота за змістом відповідає завданню в повному обсязі. Студентка продемонструвала достатній рівень володіння теоретичним матеріалом щодо сутності та організаційно-правових засад електронного врядування в Україні та вміння застосовувати цей матеріал у процесі реального дослідження.

У роботі розкрито сучасний стан електронного врядування на місцевому рівні. Проаналізовано кращі практики застосування цифрових технологій в громадах України, а також розроблено SMART-аналіз цифрового розвитку громад Донецчини та Луганщини. Досліджено досвід ефективного впровадження інструментів електронного врядування в муніципалітетах Норвегії, Фінляндії та Валенсії, а також розглянуто елементи концепції smart city у Дубаї. На основі аналізу концепції «good governance», визначено основні шляхи вдосконалення механізму застосування електронного врядування на місцевому рівні.

При написанні випускної кваліфікаційної роботи студентка використовувала різні методи дослідження та продемонструвала вміння аналізувати і систематизувати зібрану інформацію, а також робити самостійні висновки та пропозиції.

В цілому робота виконана відповідно до методичних рекомендацій та заслуговує оцінку «відмінно». Випускна кваліфікаційна робота рекомендується до захисту, а її автор Бойко Людмила Володимирівна на присвоєння освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент

Начальник відділу з питань
внутрішньої політики, зв'язків з
громадськістю та засобами масової
інформації Деснянської районної
міст Кієві державної адміністрації

Ірина ТАДЛЯ

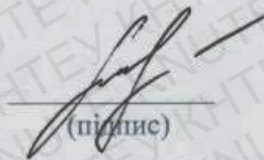
Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Бойко Людмила Володимирівна, повідомляю, що за результатами здійснення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Механізм застосування електронного врядування на місцевому рівні» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія роботи ідентична з друкованою.

«12» листопада 2021 року

(підпис)

Згода

Я, Бойко Людмила Володимирівна, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: «Механізм застосування електронного врядування на місцевому рівні» несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Київського національного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«12» листопада 2021 року

Підпис

(Бойко Л.В.)

Прізвище, ініціали